

ГАРЫН МӨРНИЙ ШИНЖИЛГЭЭНД ХЭРЭГЛЭГДЭЖ БАЙГАА НЭР ТОМЬЁОНЫ ЗАРИМ АСУУДАЛ

ХСИС-ийн ШУТГ-ын ШШСТ-ийн дарга бөгөөд эрдэм
шинжилгээний тэргүүлэх ажилтан, доктор, профессор,
цагдаагийн хурандаа Ц.Нямдорж

Завхан аймгийн Шүүхийн шинжилгээний албаны
дарга, магистр, цагдаагийн хошууч Д.Мөнхбат

Криминалистикийн шинжлэх ухааны хүний мөр судлалын /антропоскопи/ гол судлагдахуун болох гарын мөрний адилтгалын шинжилгээнд орчин үеийн шинжлэх ухааны ололт, дэвшилтэт технологи, техник тоног төхөөрөмжүүдийг ашиглах болсонтой холбоотойгоор тэдгээрт хэрэглэгдэж байгаа тодорхойлолт, нэршлүүдийг нэг мөр ойлгох, нэр томъёонуудыг цэгцлэх, шинэ ухагдахуун бий болгож нэрлэх, тодорхойлолтыг өөрчлөх, хамрах хүрээг өргөсгөх, ялгаж зааглах, таних тэмдгүүдийг нэвтрүүлэх шаардлага урган гарч байна.

Гарын мөр нь гарын хуруунууд болон алганы папилляр шугамуудын хээ болон бусад бичил шинж тэмдгүүд, материаллаг объектод дүрслэгдэж эсвэл хуулбарлагдан үлдсэн толин тусгал дүрст ором буюу тэдгээрийн урвуу дүрс юм. /finger print/

Монголын Криминалистикийн эрдэмтэн судлаачид гарын мөрний нэр томъёо нэршлүүдийг өөр өөрөөр тодорхойлсон нь тэдгээрийн бүтээлээс харагдаж байна.

Эдгээр бүтээлийн нэгэнд гарын мөрний ерөнхий шинжүүдийг битүү хээ, гогцоо хээ, нуман хээ гэж ангилсан байхад нөгөө нэг нь дугуй хээ, гогцоо хээ, нуман хээ, тодорхой бус хээ гэжээ. Зарим бүтээлд эргүүлсэн хээ, усан хээ, уулан хээ гэж тодорхойлжээ. Эдгээр ном сурах бичгүүд дэх нэршлүүд нь эрдэмтэн судлаачдын өөрийн үзэл баримтлал судалгаа шинжилгээ, эрэл хайгуулын үр дүнд хүрсэн тодорхойлолтууд боловч нэгдсэн нэр томъёо ойлголтонд хүрээгүй байгаа нь түүнийг судалж хэрэглэж байгаа оюутан, сонсогч, хэрэглэгчдэд нэг мөр ойлгож хэрэглэхэд хүндрэл учруулж байна гэж судлаачийн зүгээс бид дүгнэж байна.

Хэдийгээр эрдэмтэн судлаачдын бүтээлд гарын хээний ерөнхий болон хувийн онцлог шинжүүдийг өөр өөрөөр тодорхойлсон байх боловч ШШҮХ-ийн гарын мөрний шинжилгээнд ерөнхий шинжүүдийн нэршлийг дараахь нэр томъёогоор нэг мөр ойлгож хэрэглэгдэж байна. Үүнд:

Англи	Орос	Монгол
Whorl	Завиток	Битүү
Loop	Петля	Гогцоо
Arch	Дуга	Нум
Tented Arch	Шатровая дуга	Майхан
	Неопределенный	Тодорхой бус

Түүнчлэн гарын мөрний хувийн онцлог шинжүүдийг шугамын салаалалт, шугамын нийлэлт, шугамын эхлэл, шугамын төгсгөл, арал, нүд, богино шугам, гүүр, цэг, дэгээ, уулзалдсан шугам, шугамын тасралт гэж ангилж шинжилгээнд хэрэглэж байна.

Энэтхэгийн гарын мөрний судлаачид дараахь гарын хээний онцлог төрлүүдийг тусгайд нь авч үздэг. Үүнд:

Эгц босоо хэлбэрийн папилляр шугамтай хээ, тодорхой хээгүй, өөрөөр хэлбэл папилляр шугамгүй гарын мөр ордог. Энэ төрлийн мөрөнд хөлсний сүвний дүрс /Пороскопи/ үлддэг бөгөөд хөлсний сүвний хэлбэр хэмжээ, харилцан байрлалаар нь адилтгалын шинжилгээ хийдэг байна.

Орчин үеийн техник технологийн ололт болох ГМАМАС /AFIS/-ийг гарын мөрний адилтгалын шинжилгээнд ашиглах болсноор уг системийн нэр томъёонуудыг нэг мөр ойлгож хэрэглэх шаардлага гарч байна.

ОХУ-ын Папилен АДИС системийн программ англи хэлээр бичигдсэн хэрэглэгчийн командууд, орос хэлээр мэдээллийн бичмэл өгөгдөхүүнүүдийг Монгол хэл дээр хөрвүүлэх тохиргоог хийж гүйцэтгэсэн.

Системийн программ Linux Mandrake Red Hat Linux хувилбарын үйлдлийн системийн гүйцэтгэл учир ажиллах хэл нь англи байдаг. Програмын протокол зааварчилгаа орос хэлээр бичигдсэн байгаа. Иймээс энэ үйлдлийн системийн гүйцэтгэлийг хянаж хэрэглэх, засварлах түвшиний хэрэглэгч англи, орос хэлний мэдлэгтэй байх шаардлага тавигддаг. st хэрэглэгч /шинжээч оператор/ орос хэлний тодорхой түвшиний мэдлэгтэй, програмын атрибуты томъёоллуудыг ойлгодог байх шаардлага зүй ёсоор тавигддаг. Учир нь үндсэн командууд орос хэл дээр байдаг, мэдээллийн бичмэл өгөгдөхүүнүүдийг Монгол хэл дээр хөрвүүлсэн боловч атрибуты буюу стандарт цифр тэмдэглэгээнүүд англи үгний эхний үсгүүдээр тэмдэглэдэг. Жишээ нь E /empty/ сегмент хоосон, O /pull/ сегмент дүүрсэн, -/working/ сегмент ажиллагаанд байгаа гэсэн тэмдэглэгээ юм. F /finger frint/ гарын хээний дардас, T /palm/ алганы мөр, L /latent/ гарын мөр гэж ойлгодог.

Текстовые данны буюу бичмэл өгөгдөхүүнүүдийг монгол хэл дээр том үсгийн фондоор бичдэг. Учир нь Папилон систем дан ганц гарын мөрөөр адилтгал хийдэг бус хүний овог нэр, төрсөн он, сар, өдөр болон бусад мэдээллүүдийг бичиж үсгийн формат фондоор нь таниулж автомат адилтгал, хайлт хийдэг. Иймээс операторууд бичмэл өгөгдөхүүнийг янз бүрийн фондоор бичих нь хайлтанд нөлөөлдөг учир нэг хэлбэрээр бичих шаардлага тавьдаг. Мөн бичмэл өгөгдөхүүнүүдийг алдаагүй зөв бичих, иргэдийн бичиг баримтыг нь үзэж тэнд бичигдсэн овог нэр, хаягийг бичих ёстой. Жишээ нь: Чимидийг Чимэд, Цэгмидийг Цэгмэд гэж бичсэнээс хайлтын үр дүн сөргөөр гардаг. Бичиг баримтыг нь үзэлгүй амаар асууж авснаас хуурамч нэр, хаяг бичүүлдэг, зарим тохиолдолд хоёр өөр овогтой байх тохиолдлууд байдаг. Энэ тохиолдолд ашиглах атрибуты систем байдаг тул тэдгээрийг ашиглаж чаддаг байх шаардлагатай.

Бидний гарын хээний дардас гэж хэлж заншсан нэр томъёо утга агуулгын хувьд шаардлага хангахгүй байна. Гарын хээний дардас гэж зөвхөн хар будагчаар авсан гарын хээний дардсыг хэлдэг. Энэ гарын хээний дардасны карт гэдэг нэр томъёо /дактилокарт/ агуулгын хувьд нийцэж байна. Карт нь гарын хээний дардас, мэдээллийн бичмэл өгөгдөхүүнүүд, таниулах гэрэл зураг, онцлог шинж тэмдгийн зураг бүхий бүтэцтэй байдаг.

Гарын хээний дардсыг папилон системийн санд оруулсанаар тэнд файл үүсэж, файл нь ТЭГ-д хуваагдаж сегмент үүсгэдэг ба үүнийг цахим карт гэж нэрлэх нь агуулгын хувьд нийцтэй гэж үзэж байна.

Гарын хээний дардасны картыг санд оруулахдаа сканер ашигладаг ба ердийн сканер, живой сканер ашигладаг. Живой сканерыг амьд сканер гэж нэрлэж болох ба амьд гэдэг нь амьд хүний дардас авах зориулалттай гэж ойлгох нь алдаа юм. Зарим хүмүүс хүний дулааныг мэдэрдэг гэж ойлгодог. Живой сканер дардас авах зориулалт бүхий призм, түүний доор байрлах хөндлөн 2 эгнээ лазеран гэрэл үүсгэгчүүд, түүний доор байрлах камеруудаас бүрддэг. Ажиллах зарчим нь гэрлийн хугарлын үзэгдэл дээр тулгуурладаг. Хурууг призм дээр тавих үед призмийн доор байрлах олон тооны гэрэл үүсгэгчид ажиллаж нэг шулуун чиглэлийн гэрлүүд тодорхой тохируулсан өнцгөөр хурууны гадаргуудад хүрээнд гэрлийн хугарлаар буцаж эргэдэг. Гарын хээний папиляр шугамнуудын хоорондын ховилд очсон гэрэл өнцгийн хувьд бага градусаар хугарч буцахдаа доор байрлуулсан камер дээр тусаж тэнд цагаан дүрс үүсгэнэ. Харин папиляр шугам дээр очсон гэрлүүдийн урсгалууд их өнцгөөр хугарч буцахдаа доор байрлуулсан камерийн хажуугаар өнгөрч камер дээр папиляр шугам дээр туссан гэрэл очоогүй тул тэнд хар өнгийн дүрс үүснэ.

Энэ дүрсүүд программ дээр боловсруулагдаж дэлгэцэнд гарын хээний урвуу дүрс үүссэн нь харагддаг. Энэ дүрс маш нарийн нарийвчлалттай хэмжээтэй, гажилтгүй гаргах тул амьд гэж нэрлэдэг. Гарын хээний дардас бол гарын мөрнүүдийг кодлох ажиллагаа гэдэг нь гарын мөрний ерөнхий болон хувийн онцлог шинжүүдийг тодорхойлох ажиллагаа юм. Гарын хээний дардсыг түүнтэй харьцуулалт хийж болох гарын мөрөнд зориулж кодолдог тул ерөнхий онцлог шинжүүдийг давхардуулан кодлох өөрийн гэсэн тусгай дүрэмтэй байдаг. Энэ нь Папилон фирм олон улсын батлагдсан стандартыг программ зохиохдоо мөрддөгтэй холбоотой.

Папилон системд гарын мөрний ерөнхий шинжийг:

Завиток

Битүү

Сложный завиток

Хүнд хэлбэрийн битүү

Петля /Левое, Правое/ Гогцоо /Баруун, Зүүн/

Дуга	Нум
Шатровая дуга	Майхан хээ
Неопределенный	Тодорхой бус гэж ангилдаг.

Хувийн онцлог шинжийг программын хувьд окончание, тройник гэсэн тэмдэглэгээгээр тэмдэглэдэг.

Мөн төв, дельта, системийн координат, скелетон, виктор, гребень, кривизна, допуск, поток гэсэн ойлголтууд байдаг.

Төв гэж хээний хамгийн дотор талын тойрог үүсэж эргэж буцаж урссан папилляр шугамны толгой хэсгийн хэлнэ.

Дельта гэж гарын хээний төв урсгал, баруун эсвэл зүүн латераль урсгал, базис буюу суурь урсгал гурвын дундах голч цэгийг хэлдэг.

Системийн координат нь гарын хээний босоо хөндлөн чиглэлийг заадаг тэмдэглэгээ бөгөөд хайлтан онцгой үүрэгтэй. Координатын хөндлөн чиглэл флексор шугамтай параллел байх ёстой.

Виктор гэж төвийн тэмдэглэгээн дээр сууриладаг папилляр шугамын урсгал чигийг заадаг тэмдэглэгээ юм.

Скелетон /арэг яс/: Папилляр шугамыг томруулж харахад түүний хэмжээ нарийсч өргөсгөж байдаг бөгөөд түүний голчоор явсан шугамыг скелетон гэж нэрлэдэг.

Гребень: Гарын хээний папилляр шугамнуудын хоорондын зай төв болон өндгөн хэсэгтэй нарийссан захын болон суурь хэсэгтэй өргөсдөг бөгөөд гарын хээний папилляр шугамны дундаж зайтай байгаа хэсэг дэх папилляр шугамнуудын скелетоны хоорондын зайг гребень гэж нэрлэдэг. Гребень бол хэмжих нэгж юм.

Кривизна /тахир, муруй/ папилляр шугамны мурийлт.

Допуск төв бол дельта тавьж болох зөвшөөрөгдсөн зай. Тойрог хэлбэрээр хээний төрлөөс шалтгаалж янз бүр байдаг.

Поток гэж нь папилляр шугамын урсгалыг ойлгодог.

Хэрэг бүртгэгч, мөрдөн байцаагч нар шинжээч томилсон тогтоолдоо шинжилгээнд хүргүүлсэн гарын мөрнүүд санд байгаа сэжигтнүүдийн гарын хээтэй тохирох эсэх гэсэн асуулт тавьдаг. Папилон системийн санд байгаа гарын хээний дардсуудыг уголовная буюу гэмт хэрэгтний, добровольная буюу сайн дураараа гарын хээгээ санд оруулсан, специальная буюу тусгай гэсэн ангиллуудаар хадгалдаг бөгөөд ОХУ-д хэрэг бүртгэгч, мөрдөн байцаагч, шинжээч нарын гарын хээний дардсыг санд заавал оруулдаг. Эндээс эрх зүйн хувьд сэжигтнээр тооцож тогтоол үйлдээгүй байж гарын хээний дардас нь санд байгаа хүмүүсийг сэжигтэн гэж тогтоолд дурьдах нь алдаа юм.

Санал:

1. Эрдэмтэн судлаачид гарын мөрний ерөнхий болон хувийн шинжүүдийн ангиллуудыг янз бүрээр тодорхойлж өөрсдийн нэр томъёоллоор нэрлэж байгаа учир ШШҮХ-ийн ГХШХ-ийн шинжээчдийн шинжилгээндээ хэрэглэж байгаа тогтсон тодорхойлолт, нэршил, нэр томъёоны гарын авлага гарган дагаж мөрдөх.
2. Орчин үеийн шинжлэх ухааны ололт болсон техник тоног төхөөрөмжүүдэд хэрэглэж байгаа нэр томъёог нэг мөр ойлгох, тодорхой нэршлүүдийг Монгол хэлэнд зөв хөрвүүлэх.
3. Олон улсын стандарт ISO 9001 2000 чанарын шаардлага хангаж, дэлхийд хүлээн зөвшөөрөгдсөн Папилон системд хэрэглэгдэж байгаа гарын мөрнүүдийн ерөнхий онцлог шинжүүдийн ангиллыг шинжилгээнд ашиглах, сангийн ангиллыг иргэдэд зөв ойлгуулах ажлыг зохион байгуулах.

